

Ruh nedir, sadece bir çeşit mi ruh var? Letâif-i aşere nedir? Letâif-i aşeredeki "ruh" ile bizim bildiğimiz insan "ruh"u aynı şey mi? Letâif-i aşerede kastedilen bir latife (duygu) olarak "ruh" değil midir?

"Ruh, zîhayat, zîşuur, nuranî vücud-u haricî giydirilmiş, câmi, hakikattar, külliyyet kesb etmeye müstaid bir kanun-u emrîdir."(1)

Üstad'ın yukarıdaki ifadelerini esas alarak ruh ve ruha bağlı kavramları tek tek izah edelim. O zaman "*Ruh nedir?*" sorusu daha etraflıca anlaşılmış olur inşallah.

Alem-i Emir: Cenab-ı Hakk'ın **irade sıfatının** tecelli ettiği ve irade sıfatının hakim ve galip olduğu alemdir. Bir nevi irade sıfatının arşıdır. Bu alemde bütün kainatta olacak bitecek şeylerin emri ve komutu vardır. Yani bir nevi şu görünen alemin arkasındaki komut alemidir diyebiliriz. Bunu bilgisayardaki yazılımla da örneklendirebiliriz.

Mesela programcı, yapacağı programın önce komutlar ve emirler bölümünü tamamlar, sonra işler ve görüntü o komutlara göre hareket eder ve şekiller orada belirtilen komutlar üzerine bina olur. Aynen kainat da bir programın görünen yüzüdür, iradeden gelen alem-i emir ise görünmeyen gerçek yüzüdür.

Harici Vücut: Alem-i emirden gelen emir ve komutların Allah'ın kudretiyle icra edilip cismani ve harici bir vücudun giydirilmesidir. Burada iradenin verdiği emir ve komutu kudret uygulayıp icra ediyor. İşte bu uygulama ve icra işine "**harici vücut**" denir. Daha çok **kudret sıfatına** bakar ve bir nevi kudret sıfatının arşı hükmündedir.

Kanun: Alem-i emrin her bir tecelli ve cilvesinin tek tek adına kanun denir. Mesele emir aleminde; yerin cisimleri çekme komutuna "*yer çekimi kanunu*" diyoruz.

Ruh: İrade sıfatının hakim olduğu emir aleminden gelen bir komut ve emirdir veya bir kanundur. Bu emir ve kanuna da kudret sıfatı harici bir vücut ve ceset vererek, onu somut ve görünür hale getirmiştir. Aynı zamanda başına da şuur takarak, hem harici vücudu olan hem de başında şuuru olan bir kanun olmuştur. Faraza emir aleminden olan yer çekimi kanununa, Allah kudreti ile bir ceset giydirse, inayeti ile de bir şuur verse idi, o da bir insan olurdu. Ya da insanın ceset ve şuurunu alsa, biz de bir soyut kanun oluverirdik. Onun için Üstad Hazretleri burada ruh ile soyut kanunları kardeş olarak vasıflandırmıştır.

Üstad Hazretlerinin ruhu tarif ederken sıraladığı "**zihayat, zişuur**" gibi tabirler ruhun birer vasıfları, birer özellikleridir; yoksa ruhtan farklı ve başka şeyler değildirler. Tabiri yerinde ise; **kalp, sır, latife, vicdan** gibi hissiyatlar ruhun çıkıntıları ve hasiyetleri hükmündedir. Dolayısı ile ruh bedenden ayrıldığı zaman hayat, kalp, vicdan, sır ve latife gibi insanı insan yapan vasıflarını kaybetmez. Zira onlar ruh cevherinin içinde ya da ona bağlı veya onunla kaim şeylerdir.

Letaif-i aşere hakkında Üstad Hazretleri en kapsamlı izahı şu şekilde yapıyor:

"Aziz, sıddık, meraklı kardeşim Refet Bey,

"Mektubunda letâif-i aşereyi sual ediyorsun. Şimdi tarikati ders vermek zamanında olmadığımından, tarik-i Nakşî muhakkiklerinin letâif-i aşereye dair eserleri var. Şimdilik vazifemiz ise, istihrac-ı esrar olduğundan, mevcut mesaili nakil değildir. Gücenme, tafsilât veremiyorum. Yalnız bu kadar derim ki:"

"Letâif-i aşere, İmam-ı Rabbânî kalb, ruh, sır, hafî, ahfâ, insanda anâsır-ı erbaanın herbir unsurdan o unsura münasip bir lâtife-i insaniye tâbir ederek, seyr-i sülûkta her mertebede bir lâtifinin terakkiyatı ve ahvâlinden icmâlen bahsetmiştir."

"Ben kendimce görüyorum ki, insanın mahiyet-i câmiasında ve istidad-ı hayatiyesinde çok letâif var; onlardan on tanesi iştihar etmiş. Hattâ hükemâ ve ulemâ-yı zahirî dahi, o letâif-i aşerenin pencereleri veyahut nûmuneleri olan havass-ı hamse-i zahirî, havass-ı hamse-i bâtına diye, o letâif-i aşereyi başka bir surette hikmetlerine esas tutmuşlar."

"Hattâ avâm ve havas beyninde teâruf etmiş olan insanın *letâif-i aşeresi*, ehl-i tarikin letâif-i aşeresiyle münasebettardır. Meselâ *vicdan, âsab, his, akıl, hevâ, kuvve-i şehviye, kuvve-i gadabiye* gibi letâifi, *kalb, ruh* ve *sır*ra ilâve edilse letâif-i aşereyi başka bir surette gösterir. Daha bu letâiften başka *sâika, şâika* ve *hiss-i kablelvuku* gibi çok letâif var. Bu meseleye dair hakikat yazılsa çok uzun olur. Vaktim de kısa olduğundan, kısa kesmeye mecbur oldum."(2)

"Tarik-i hafi" denilen ve mücadele ve terbiyeye önce enfüsi daire olan nefis ve eneden başlayıp sonra afaki alem olan tabiata ve kevnîyata intikal ile Nakşî tarikati bu on duygu ve latifeyi terbiye ve islah ederek hakikate vasıl olurlar. Yani bir çeşit, bu duyguların islah ve terbiyesi birer basamak gibidir; bunlar islah ve terbiye edildikçe en son makam olan **insan-ı kamil** makamına ulaşıyorlar.

Dipnotlar:

- (1) bk. [Sözler, Yirmi Dokuzuncu Söz, İkinci Maksat.](#)
- (2) bk. [Barla Lahikası, \(270. Mektup\).](#)